„ՄՇԱԿԻ“ ՅՕԲԵԼԵԱՆԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

№ 6

(ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ „ՄՇԱԿԻ“ № 36-Ի)

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՂԸ

—

Ներկայ տարին յոբելեանական տարի է «Մշակի» համար։

Գրականութեան փոքր ասպարէզին մէջ հայ թերթի մը 40 տարուան տեւողութիւնը կամ շարունակութիւնը գլխաւոր յատկանիշն է անոր տոկունութեան և ժողովրդականութեան։

«Մշակը» լրիւ 40 տարի իր անկոմնակալ ուղղութեամբ, իր խիզախ և ձեռներէց ոգւով արեւելեան հայ գրականութեան մէջ մեծ դեր կատարեց, մեծ ծառայութիւն մատոյց մեր մայրենի լեզուն ուսումնասիրելու և ծաւալելու։

«Մշակը» լրիւ 40 տարի հերկեց, մշակեց խոպանացած հայ մտաւոր անդաստանը. մարակեց, հարուածեց, ուղղեց և վերականգնեց ուրեք ուրեք մեր ժողովրդական ինկած և փճացած բարքերը. ուստի ներկայիս սրտագին կը շնորհաւորենք «Մշակի» 40-ամեայ յօբելեանը, ընդ ամին ջերմագին մաղթելով անոր այժմեան խմբագիր-ղեկավարներուն անփոխարինելի անձնուիրութիւն, երկաթեայ կամք, զգօնութիւն և յաջողութիւն։

Յ. Խաչիկեան

Կէրէ

«ՄՇԱԿԸ» ԵՒ ԳԱՒԱՌԱՑԻՆ

(40-ամեակի առիթով)

—

Եօթանասնական թւականներին գաւառներում կամաց կամաց առկայծում են ընթերցանութեան նուազագոյն լուսոյ ճառագայթներ։ Գաւառի հայ ժողովուրդը, յանձին իր գրագէտ անդամների, առաւելապէս փոքրիկ քաղաքներում և մեծ աւաններում մի փոքր գործ է սկսում թէ գրքի, թէ լրագրի և թէ ընթերցանութեան հետ։ Լրագիրը հատ հատ, թէև զանազանապէս, մտնում է գաւառի խուլ անկիւնները և ընթերցողների մի նուազ կօնտինգենտ կազմում... Գաւառական ժողովրդի փոքրամասնութիւնը, ըստ իր գրագիտական կարողութեան, սկսում է հետաքրքրվել, թէ ի՞նչ է կատարվում աւելի բարձր շրջաններում, ինչով է զբաղվում հայ ինտելիգենցիան մեծ քաղաքներում։ Հետաքրքրութիւնը դէպի լրագիրը կարծէք գաւառի մի որոշ դասակարգի համար պահանջ է դառնում, թէև իսկապէս լրագիր ստացողները, ինչպէս ասացի, հատ-հատ են լինում։

«Մշակը», իբրև աւագագոյն օրգան, ճանաչվում է գաւառում իբրև «հայի մշակը» և թափանցելով գաւառական շրջանները՝ սէր ու հետաքրքրութիւն է զարթեցնում գաւառական ժողովրդի մէջ, որը սկսում է առաջին իսկ տարիներից փարվել իր «հայկական Մշակին», որը «խօսում է գաւառացու մտնեական, կրթական, բարոյական ժողովրդական զարգացման և նրա ներքին ու արտաքին կեանքի վերաբերմամբ»։ Հայ հասարակութեան, հայ գաւառացու մտաւոր առաջադիմութեան գործը դառնում է «Մշակի» սկզբունքը, նրա ձգտումը։ Տարէցտարի գաւառացին զգաստանում է, և «Մշակի» խօսքը, բղխած՝ նրա հիմնադիր Գրիգոր Արծրունու բերանից, դառնում է մի սրբազան պատգամ գաւառի հայ ժողովրդի համար... Նա՝ գաւառացի հայ ժողովուրդը՝ հեզհեզ սուր կերպով է ականջ դնում «Մշակի» ձայնին, որը լինում է գաւառական հայ համայնքի իղձերի հարազատ արտայայտիչը, և «Արծրունու գաղէթը» գնալով բարոյական մեծ նուաճումներ է անում գաւառական ամբոխի մտքի և սրտի վրա...

Ցիշում եմ. 25 տարվայ խօսք է։

— Ախպէր, մի գազէթ տուր՝ տանեմ մեր գիւղը կարդալու, էլի յետ կը բերեմ,—դիմում է ինձ մի գրագէտ գիւղացի։

Տալիս եմ մի լրագիր*)։ Նա շուռ-մուռ է տալիս և, յետ պարզելով լրագիրը, ասում է.

— Չէ, այդ չեմ ուզում, տուր ինձ Գր. Արծրունու գազէթը։

Տալիս եմ «Մշակ», և նա յայտնում է ուրախութեամբ.

— Այ, էդ եմ ուզում. էդ խօ հայ գիւղացու հոգուց է խօսում։

Եւ նա տանում է «Մշակը» գիւղի օդայում՝ բազմաթիւ ժողովրդի առաջ կարդալու համար։

Եւ այդպէս շատ անգամ՝ տարիներ, տասնեակ տարիներ...

Այդ տեսակէտից՝ անուրանալի է «Մշակի» արդիւնաբար գործունէութիւնը և նրա գրական աշխատութիւնը գաւառացու համար։ Իր 40-ամեայ գոյութեան ընթացքում նա անշեղ կերպով առաջ է վարել հայ ժողովրդի զարգացման և առաջխաղացութեան գործը. նա անցել է հայկական տխուր իրականութեան, ասիական բիրտ, նախապաշարված կեանքի ապառաժների վրայով, յաղթահարել է հայի խաւարապատ շրջանում, հայի խոպանացած անդաստանում եղած խորտ ու բորտը, խթան հանդիսացել հայկական յետամնացութեան, նշարել է հայ ժողովրդի վէրքի վրայի պալարը... Եւ «Մշակի» ձայնը՝ իբրև Արծրունու զիլ կոչնակ՝ անցել է գաւառից գաւառ, գիւղից գիւղ, մինչև իսկ ռամիկ խաւար ամբոխի յետին խիւղը...

Այսօր, 40 տարի անցնելուց յետոյ, գարձեալ «Մշակի» այդ ձայնը հնչում է իր բնից։ Նրա դրօշակը մինչև այսօր անսասան կերպով դարձեալ տարվում է իր հիմնադրի ընդգծած ուղիով։ 40 տարի առաջուց յետոյ՝ գարձեալ նոյն «Մշակը», նոյն՝ հայի իղձերի և տենչերի թարգմանը՝ առանց որեէ փոփոխութեան, առանց շեղումների։ Եւ «Մշակի» լուսաւոր գործունէութիւնը լայն ծաւալ ստացաւ գաւառի հորիզոնի վրա...

Թէպէտ եկան փոթորիկներ—հայի մռայլ իրականութեան և չար նախանձի արգասիքը—և ժամանակի ընթացքում մի փոքր ճնշեցին «Մշակի» գործունէութեան շրջանը, ահաբեկելով գաւառի միամիտ ժողովուրդը և մոլորեցնող քարոզներ փըսփսալով նրա ականջին, բայց և այնպէս գաւառի հայ հասարակութեան գիտակից մասը զարձեալ հաւատարիմ մնաց «Մշակին», զարձեալ նա սիրեց «Մշակը», այն յայտով, որ սա զարձեալ մնալու է իր մտքերի ճշգրիտ արտայայտիչը, իր իղձերի հարազատ թարգմանը։

Եւ մենք այսօր նրա քառասնամեակի առաջ մաղթենք, որ «Մշակը» նոյն ուղղութեամբ, նոյն սկզբունքով և նոյն գաղափարով առաջ տարվի իր այժմեան ղեկավարների անխոնջ ջանքերով, որոնց ձեռքում «Մշակի» սրբազան դրօշը—որի վրա գրոշմված են «արդարութիւն և ճշմարտութիւն» բառերը—թող անսասան պահպանվի էլի մի քառասուն տարի էլ, յարատեւելով և էլ աւելի ամրացնելով այն բարոյական կապը, որ գոյութիւն ունի «Մշակի» և գաւառացու միջև։

Որսորդ

Նոր-Բայազէտ

ՆՈՒԻՐ

«ՄՇԱԿԻ» 40-ԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

—

Երբէք չեմ կարող մոռանալ այն, ինչ որ պատահեց ինձ 14 տարեկան հասակումս։

Իմ հայրը մի անգրագէտ ու անուս մարդ էր. չը ցանկանալով ինձ զցել այն դրութեան մէջ, ուր ինքն էր գտնվում, նա տուեց ինձ Ե... քաղաքի թեմ. դպրոցը։ Այն օրից արդէն հինգերորդ տարին էր, որ ուսանում էի նոյն դպրոցում։ Պարապմունքներիս ժամանակ նա մեծ ուշադրութեամբ լսում էր իմ բարձրաձայն ընթերցանութիւնը, նամանաւանդ երբ կարդում էի Սուրբ Գրքից։ Թէ որքան էր ուրախանում նա՝ տեսնելով իմ առաջադիմութիւնը ուսման մէջ, այդ ես չը գիտէի, որովհետև իմ առաջ իմ մասին գովասանական ոչ մի խօսք չէր ասում։

Մայիսեան մի գեղածիծաղ օր ես փողոցով անցնում էի։ Պատահեցի ընկերիս, որը մի ինչ-որ կապոց էր տանում. հարցնելով իմացայ, որ այդ՝ լրագիրներ էին։ Խնդրեցի, որ նրանցից գոնէ մէկը տայ ինձ կարդալու։ Նա շատ բարի գտնվեց և նոյնիսկ երկու օրինակ տուեց, և ես ուրախ-ուրախ շտապեցի տուն, որպէսզի շուտ կարողանամ ծով հետաքրքրութեանս յագուրդ տալ։

Ի՞նչ էր այդ ծալված թուղթը, չը գիտէի։ Մինչ այդ՝ ես լրագիր չէի տեսել ու կարդացել... Տուն տանելուց յետոյ, անմիջապէս բաց արի այդ մեծ «թուղթը» և կարդացի։

Իմացայ, որ այդ՝ «Մշակ» անունով մի հայերէն օրաթերթ է։

Հայրս երբ տեսաւ, որ ես այդքան մեծ թուղթ եմ կարդում, անզուսպ ուրախութեամբ և համբերա գոռալով կանչեց.

— Էդ «Մշակն» ա...

Ես շատ զարմացայ նրա այդ հարցը լսելով։ Նա որտեղից էր լսել նրա անունը, ինձ համար մնացածայն մութ մնաց։ Նրա հարցին ես պատասխանեցի դրական կերպով, որից յետոյ նա շարունակեց.

— Այ, սրանից յետոյ ես էլ դարդ չեմ անի. ես նոր իմացայ, որ զուր չէ անցել իմ այն չարչարանքը, որ կրել եմ քեզ ուսման տալով։ Կարդա, բալէս, կարդա, ես ականջ եմ դնում. քաղցր խօսքեր կան էդ «Մշակի» մէջ. հայու սրտից կը խօսի, խեղճերու աղբէրն է էդ «Մշակը»։

Ամբողջ օրը նրա դէմքի վրա փայլում էր անսահման ուրախութիւն։ Իսկ մինչև այդ օրը՝ նա երբէք ինձ այնպէս չէր գովել... Ես կարդացի նրա համար Թիւրքահայաստանից եկած լուրերը... Այնքան ցաւալի էին նրանք, որ հայրս արտասվում էր...

Եւ ահա տասնեակ տարիներ են անցել այն օրից, և ես չեմ մոռացել հօրս խօսքերը «Մշակի» մասին...

Անուս, անգրագէտ հօրս հարցից ես հասկացայ, որ «Մշակն» է այն թերթը, որի մասին գիտէ ամենայտեղը, նոյնիսկ անգրագէտը... Ես հասկացայ, որ «Մշակն» է մեզ ամեն խրճիթ և ամեն տեղ ու պատմել հայի ցաւերից, հայի ցաւոտ իրականութիւնից, այն էլ 40 տարի շարունակ...

Կեցցէ «Մշակը», որ հային անկեղծ բառ ըսկամ և սրտացաւ խնամատար է եղել։

Կարապետ Յարութիւնեան

Սալիան (Շամախու գաւ.)

ԱՐԹՈՒՆ ՊԱՀԱՊԱՆԸ

—

Այսօր փոխադրեցի ձեզ 20 բուբլի. խընդրեմ այդ փոքրիկ գումարն ընդունէք «Մշակի» 40 ամեակի առիթով ինձանից նուէր։

Օգտվում եմ առիթից յայտնելու խորին յարգանքս՝ ձեր անբասիր և անկաշառ հասարակական գործունէութեան։

Երկար տարիներ—գլխաւորապէս «Մշակի» գոյութեան վերջին շրջանում—հետեւելով՝ իբրև ընթերցող՝ «Մշակի» և նրա հանդէսակոչ լրագիրների ուղղութիւններին, եկել եմ այն անսասան համոզման, որ «Մշակի» դրօշակի վրա անջնջելիօրէն գրված է՝ «աննկուն կերպով հետապնդել ճշդված մարտութեանը, անկախ՝ կուսակցական նկատումներից»։

Թոյլ տուէք մատնանշել նոյնպէս, որ հայկական մոլոր մտափոխութեան արտադրած մղձաւանջն երբ պատել էր մեր համայնական մթնոլորտը և իր՝ լախտի պէս ճնշող տպաւորութեամբ սկսել էր ճզմել մեր բարոյական զգացումները, առաջին ռահվիրաներից էր «Մշակը», որ բարձրացրեց իր ուժեղ ձայնը, և այդ ձայնի ալիքների ցնցող զօրութեան ազդեցութեամբ ցրեց բռնաղբօսիկ մշուշը՝ նորից ազատ շունչ տալով հայկական մտքերի անխարդախ արտայայտութեանը։

Դեռ թարմ է վերջին դէպքը, որով ցայտուն արտայայտվեց «Մշակի» ղեկավարների բնաւորութեան ճշմարտութիւնը։

Դուք յարելով սրբազան Օրմանեանի թեկնածութեան, կատարելով ձեր քաղաքացիական պարտաւորութիւնը՝ գործելով քաղաքացիական քաջութիւն՝ հեռանալով զատգամաւորական քուէարկութիւնից, որով աւելի սերտ ամրացրիք հայութեան կենտրոնակ դասակարգի լուսաւոր և լաւագոյն հատուածի մեծամասնութեան ունեցած սրտի կապերը ձեզ հետ։

Խոնարհվում եմ ձեր փշալից, բայց փառաւոր և պանծալի գործունէութեան առաջ։ Մտքով գրկախառնվում եմ ձեզ հետ՝ իբրև գաղափարական հարազատների, շնորհաւորելով ձեր 40-ամեայ յօբելեանը։

Անդիժան Մկրտիչ Յովհաննիսեան

ՈՂՋՈՒՅՑ «ՇԱԿ» ԼՐԱԳՐԻՆ

—

Առաջիկայ մայիսին պիտի տօնվի «Մշակ» լրագրի 40-ամեայ խորհրդաւոր, ծանրակշիռ և պէտքական յօբելեանը։

«Մշակը» ծնունդ առաւ 1872 թ., այն ժամանակ, երբ ժողովուրդը դեռ խարխափում էր հնադարեան խաւարի, սնոտիապաշտութեան և աւանդութիւնների մէջ, երբ ժողովուրդը հիւծվում, քայքայվում էր բռունցքաւորների, վաշխառուների, մարդկային արիւն ծծող սարդերի և կաշառակեր պաշտօնեաների ճիրաններում։

Այսպիսի մի ժամանակ ծնունդ առաւ և լոյս աշխարհ դուրս եկաւ «Մշակը»։ Նա երևան եկաւ իր ծառայութիւնը մատուցանելու բոլորին—թէ քաղաքների ժողովրդին՝ ցոյց տալու նրանց Եւրոպան իր ամբողջ կեանքով, սովորութիւններով, գիտութիւնով, արհեստով և առևտրով. թէ նոյնպէս գիւղացիութեանը, այդ մշակ դասակարգին, մաճկալին ու հօտպանին—բարին, առաքինին, երկիրը, անդաստանը, գործելու եղանակը և այլն։ Եւ «Մշակը» սկսեց մի ներքին պատերազմ, պատերազմ, որ անվերջ էր, անսահման։ Հակառակ բանակը կուում էր, և անյաղթելի «Մշակը» իր ամբողջ ոյժը լարեց դրա դէմ։ Նրա առաքելութիւնը և մարտիրոսութիւնը ծանր հանգամանքներում առաջ եկաւ, և «Մշակը» կանգ չառաւ ոչ մի վտանգի, արգելքի առաջ՝ իր ճանապարհը հարթելու և իր ծանրագոյն մխսիան կատարելու համար։ Նա ժողովուրդը իր ծանր կացութիւնից ազատելու համար հարկադրվեց չը խնայել այն ամենը, ինչ որ ուներ՝ և՛ թանգագին, և՛ ֆիզիկական առողջութիւն, մտաւոր ընդունակութիւն, նիւթական կարողութիւն և ամբողջ անշարժ ունեցուածքը։ Եւ այս ամենը նրա համար, որ ժողովրդին ցոյց տայ բարու, փրկութեան և կեանքի ճանապարհը, հարթած ուղի և լոյս՝ առաջնորդվելու այս աշխարհում։

Իր առաքելութեան ամբողջ 40-ամեակում «Մշակը» հանդիպեց զօրեղ, բայց շուտ փախուստ տուող հակառակորդների, որոնց նշանաբանն էր դաւ, քսութիւն, բանսարկութիւն, անուանարկութիւն, մատնութիւն և ամեն տեսակ պախարակելի և զզուելի միջոցներ՝ տապալելու «Մշակին», բայց սա իր զօրեղ և ջախջախիչ փաստերով, օրինակներով ամենին էլ յաղթել է, բարձր պահելով իր դիրքը, հեղինակութիւնը, գիտութեան, առաջադիմութեան, ազատամտութեան և ճշմարտութեան դրօշակը։ Նրա դէմ սարքված արհեստական պատնէշները քայքայված են և խրամատներում պատերազմողների դիմակը ցոյց տրված հասարակութեանը։ Եւ «Մշակն» էր, որ ահագին դեր խաղաց, անսահման մերկացումներ արաւ վերջին ժամանակներս, մի շարք, որպէս թէ, հասարակական գործիչների խլուրդային արարքները։ Զը լինէր «Մշակը», ինչ կը լինէր եկեղեցու և ազգի վիճակը. չէր հասնի նրա յաւիտենական կործանումը. և «Մշակը» իր ամբողջ ոյժով յետ վանեց այդ կործանումը և եկեղեցին ու ազգը ազատեց կորստից։ Թւել «Մշակի» գործունէութիւնը յօգուտ եկեղեցու, ազգի և գիւղական ժողովրդի՝ ոչ ոյժ ունենք և ոչ իսկ կարողութիւն. այնչափ անչափ է և անսահման։ Անաւասիկ ժամանակը հասել է, որ ժողովուրդը—թէ քաղաքների և թէ գիւղերի—միաբերան աղաղակէ և ասէ. «և զքոյս ի քոյոց քեզ մատուցանեմք ըստ ամենայնի և յաղագս ամենեցուն», կատարելով նրա 40-ամեայ յօբելեանը և ապահովելով նրա յաւիտենական գոյութիւնը։

Սրտի խորքից ամբողջ հոգով ու մտքով շնորհաւորում եմ «Մշակի» 40-ամեակը, ցանկանալով նրան երկար ու յարատև կեանք։

Դա էր, որ ժողովուրդն ազատեց մի շարք գիշատիչ գայլերից, մերկացնելով նրանց արարքները այստեղ և այնտեղ։ Դա էր, որի ղեկավարներն էլ, աշխատակիցներն էլ յանձն էին առել անխոնջ առաքելութիւնը, և տուեց մի զոհ Կրասնովոդսկում՝ անմեղ Մուշեղ Տէր-Օհանեանը։

Թող գաղափարական օթեւաններում յաւիտենական հոգեզմայլութեան մէջ լինի «Մշակի» հիմնադիր Գր. Արծրունու հոգին, իսկ այս աշխարհում երկարատև կեանք ուղենան Ա. Քալանթար, Հ. Առաքելեան և միւսները, որոնք դափնեայ պսակ ընդունելով հայհոյանքները, լուտանքները, անէծքները և զանազան ստոր արարքները՝ ժողովուրդը ազատեցին կորստից։ Դրանց յիշատակը պիտի անջնջելի տպաւորված լինի նրանց սրտում, որոնք սիրում են իրանց ժողովուրդը, դաւանանքը, ազգը և հայրենիքը։

Շնորհաւոր լինի հայ «Մշակի» 40-ամեակը։

*

Շուշի

ՈՂՋՈՒՅՑ 40-ԱՄԵԱՅ «ՄՇԱԿԻՆ»

—

Փառք և երանի քեզ, քաջ սերմնացան,
Որ դաշտն հայրենի չես թողում լռչան,
Որ նկամ յոյսերով գու նրա զրկում
Ապրում ես սիրով և սիրով տանջվում։

Ալ. Ծաղուրեան

Առհասարակ ընդունված է քառասուն տարեկան հասակը համարել մարդու մտաւոր և ֆիզիկական կատարելութեան, հասունութեան և բեղունութեան շրջանը, որից յետոյ սա կարող է վառ յոյսերով, անկուն հաւատքով և անպառ եռանդով նայել դէպի հեռուն, ասթափանց և մշուշապատ ապագան, հպարտ և ինքնագոհ իր անցկացած արգասաւոր տարիների խորը գիտակցութեամբ, եթէ, ի հարկէ, նա՝ այդ 40-ամեայ մարդ-գործիչը կատարել է իր մարդկային, քաղաքացիական և ազգային բարոյական պարտքը անթերի, բարեխիղճ կերպով և անկաշառ ոգով...

Ճիշդ այսպիսի մի պատմական շրջանումն է գտնվում «Մշակ» լրագիրը, որ անցեալ 1911 թ. լրացրեց իր արդիւնաւէտ գործունէութեան 40-ամեակը, մի շրջան, որ հետաքրքրաշարժ և խիստ բնորոշ է մեր ազգային գրական-հասարակական և քաղաքատնտեսական էպիզոդներով և մտաւոր ու գաղափարական հոսանքների տարբեր ելևէջներով։

Եւ «Մշակը» կարող է պարծենալ իր անցեալ և ներկայ բեղմնաւոր կեանքով, որի ընթացքում միշտ հանդիսացել է հայ ժողովրդի կենսական շահերի արթուն պահապանը և վեհ գաղափարների ու առողջ մտքերի քրտնաջան սերմնացանը...

«Մշակն» է հանդիսացել այն լուսատու փարոսը, որը իր մեծանուն հիմնադրի օրից սկսած դէպի իրան է ձգել ժամանակակից գաղափարական մարտիկներին և լայնախոհ ու առաջադէմ ինտելիգենցիային, կազմելով այդպիսով մշակականների կուռ բանակը։

«Մշակն» է եղել այն հրաբորբոք քուրան, որի միջոցով զտվել, կռվել-կռփվել են ներկայ գրական դէմքերից և հեղինակի անուն վայելողներից շատ շատերը, որոնք իրանց այժմեան դիրքով և կոչումով պարտական են միմիայն իրանց անուցանող, դաստիարակող alma-mater-ին։

«Մշակն» է եղել սերտ կապ և միութիւն հաստատողը պատմական դառն հարուածներով ցիր ու ցան եղած հայութեան զանազան հատուածների մէջ։ Նա է, որ «Հիւսիսափայլից» յետոյ առաջինը սէր և եղբայրական համերաշխութիւն քարոզեց տարբեր լարանուանութիւնների պատկանող միևնոյն ազգի զաւակների մէջ։

«Մշակն» է, որ առաջինը մեզանում սկսեց անկախ կերպով մտրակել հաստապարանոց տուղերին, կեղծ ազգասէրներին, շահամոլ ու անարժան հոգևորականներին։ Նա է, որ խիզախօրէն խարազանել սկսեց չարքաշ գիւղացու արիւն-քրտինքը ծծող վանդիր վաշխառուներին, չարչիներին և գիւղական կուլակներին ու կաշառակեր դատաւորներին։

Քանի-քանի գաւառական թղթակիցներ ենթարկվել են անլուր հալածանքների և բռնութիւնների՝ իրանց համարձակ մերկացումների պատճառով «Մշակի» էջերում։ Անդաւաճան և խիզախ աշխատակիցներից ոմանք տուժեցին մինչև իսկ իրանց սեփական կեանքի գնով...

«Մշակն» է, որ միշտ կոչ է անում իր սրտին այնքան մօտիկ քրանաթոր ռաշպարին դէպի ժամանակակից լոյս, խաղաղ կուլտուրական և շինարար աշխատանք, դէպի համայնական ինքնագործունէութիւն...

Եւ գլխաւորապէս՝ «Մշակի» ջանքերով է հիմնված Թիֆլիսի Հայ Գիւղատ. և Տնայն. Ընկերութիւնը, որը կոչված է տեսական քարոզները վերածել գործնական քայլերի, զարկ տալով գիւղատնտեսական և արհեստագիտական տարբերակ գիտելիքների տարածմանը և իրագործմանը մեր աշխատաւոր, բայց միշտ աղքատ գիւղական ստուար դասակարգի մէջ։

Այո, «Մշակն» է, որ ուսման ծարաւ և ընթերցասիրութեան ոգի է զարթեցրել գիւղական վաղուան երիտասարդութեան մէջ, հրահրել ու զարկ է տուել նրանցում աճող բնական տաղանդին և ազնիւ ձգտումներին։

Այստեղ թւել մէկ-մէկ այն հսկայական դերը և բեղմնաւոր գործունէութիւնը, որ յընթացս երկար տարիների կատարել է «Մշակը» ողջ հայութեան կեանքում, անդոր է իմ թոյլ գրիչը. և դրա համար հատորներ են հարկաւոր, որը կը կատարէ, անշուշտ, ապագայ անաչառ պատմաբանը։

Միայն այսքանը կարող ենք ասել, որ վերջին՝ մօտ կէս-դարեայ մեր եկեղեցական-կրթական, գրական-հասարակական և քաղաքական-տնտեսական կեանքի մէջ չը կայ մի երևոյթ, մի գաղափար, որը արծարծված և կամ որի առիթով արտայայտված չը լինի «Մշակը» իր հեղինակաւոր ցուցմունքներով և խորհրդածութիւններով։

Քառասուն տարի...

Ի՞նչ հեշտ է ասել քառասուն տարի գործել հայ գրական ասպարէզում, կռիւ և բուռն պայքար մղել հայ ժողովրդի ցեցերի, կեղեքիչների դէմ, որոնք զանազան դիմակների և շլացուցիչ եարլիկների տակ իրողապէս ժողովուրդը դէպի բարոյական խորխորատն են առաջնորդում իրանց կասկածելի և մնամէջ գաղափարներով...

Այո, մեզ պէս մի յետամնաց ժողովրդի մէջ դա իսկապէս մի յաղթական գնացք է, որի ճանապարհը պատած է եղել ոչ թէ կանաչներով և ծաղիկներով, այլ սայրասուր փշերով և տատասկներով։

Եւ գիտակից ու անաչառ հայ հասարակութեան սրբազան պարտականութիւնն է շուքով և արժանավայել կերպով դիմաւորելու համազգային կուլտուրական այս մեծ յաղթանակի գնացքը—«Մշակի» 40-ամեայ յօբելեանը—որի ուխտեալ գինակիրների պանծալի դրօշակի վրա մակագրված է՝ «Աշխատանք, լոյս և ճշմարտութիւն...»։

Ես ևս, որպէս «Մշակի» ջերմ համակրող, բոլոր սրտից բարեմաղթում եմ ձեզ, «Մշակի» ղեկավարներիդ, ոյժ և անսպառ եռանդ, յարատև պահելու մեր ժողովրդական «Մշակը», որի գոյութիւնը արդէն ինքնին մի դափնեպսակ է՝ հիւսված ձեր յոգնաջան և քրտնաժոր ճակատներին...

Ողջոյն քառասնամեայ «Մշակին»։

Մենտօր-Միրաժ

Ղզլ-Աբվադ

«ՄՇԱԿԻ» 40-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

Մեր աւագագոյն «Նշակ» օրգանը շարունակ 40 երկար ու ձիգ տարիներ յայտնել է այն միտքը, թէ «ամեն ազգի բարօրութեան և կեանքի ալիքների դէմ կուելու համար հարկաւոր է ընթանալ խաղաղ մտաւոր ոյժի զարգացման ճանապարհով». ուրիշ խօսքով ասած՝ պնդել է, թէ հարկաւոր է «գիտութիւն, գիտութիւն և գիտութիւն»։

Ինչպէս ամեն մի առաջադէմ մարդ ունի իր հակառակորդը, այնպէս և «Մշակ» օրգանը ունի իր թշնամիները։

Ո՞վ չէ տեսել, թէ ի՞նչպէս մայիս ամսում բարձրանում է քամին, որի շնորհիւ երկնակամարի հորիզոնը ծածկվում է ամպերով, և շատ ժամանակ չէ անցնում՝ հանդարտվում է քամին և արեգակը անվրդով շարունակում է իր ճանապարհը։

«Մշակի» հակառակ հոսանքի բարձրացրած քամուց հայկական հորիզոնի վրա տեղ-տեղ երևում են բարակ և ճեղքված մայիսեան ամպեր. բայց համոզված ենք, որ այդ քամիները ժամանակի ընթացքում կը դադարեն և ամպերը կանհետանան իսկ «Մշակը» իր պանծալի 40-ամեայ անցեալով ձեռք բերած մայիսեան արեգակի ոյժով կը շարունակէ խաղաղ և անվրդով իր լուսոյ ճառագայթները թափանցել ամեն մի խաւար սիրտ և լուսաւորել թմրած դրութեան մէջ մնացած ամեն մի խառնակ միտք։

Հեռու Կօկանդից շնորհաւորելով անմահ Գր. Արծրունու «Մշակ» լրագրի քառասնամեակը՝ ի սրտէ ցանկանում եմ, որ դեռ շատ 40 տարիներ ապրի, լուսաւորութեան լապտերը փայլեցնելով ի պարծանս և ի մխիթարութիւն մեր հարստահարված ազգի։

Կօկանդ Պ. Մանուչարեանց

---

*) Ափսոսալով ի հարկէ սկզբում «Մշակը»։

ԵՐԱԽՏԱՊԱՐՏ ԵՄ «ՄՇԱԿԻՆ»

—

Շնորհաւորում եմ ռուսահայերի ամենակենսունակ, հաստատուն գաղափարներով տոգորված և իր հասարակութեան ժամանակակից պահանջներին խորապէս գիտակից թերթի՝ «Մշակի» 40-ամեայ անխոնջ գործունէութեան լրացումն ու թեւակոխումը 41-րդ տարին։

Մասնաւորապէս իմ մասին խօսելով՝ չեմ կարող չարձանագրել «Մշակի» այն մեծ դերը, որ նա ունեցաւ՝ կենդանի կապ հանդիսանալով իմ և իմ թշուառ, բազմաչարչար ու արիւնաքամ հայրենիքի—Թիւրքահայաստանի—միջև այնպիսի մի ժամանակ, երբ ես ու իմ վաթսնում մնացած հարազատները ոչ մի հնար չունէինք մեր միջև անմիջական նամակագրութիւն կամ որևէ կապ հաստատելու, որովհետև համիդեան անողոք բէժիմը կապտել էր իմ ծնողների ու հարազատների՝ ինձ հետ նամակակցելու նոյնիսկ տարբերական իրաւունքը, սպառնալով նրանց բանտով, աքսորով, տուգանքով և մարմնական անլուր տանջանքներով։

Այդպիսի մի ժամանակ՝ «Մշակն» էր միայն, որ հաղորդում էր տեղեկութիւններ իմ հայրենիքից, և ես, առանց սպասելու որ նամակներն ինքը բերի «Մշակի» իս հասցէիս ուղարկվող համարը, ինքս էլ նամակատուն մանում ամեն օր՝ սառնալու իմ թերթը և կարդալու տեղն ու տեղը, մանաւանդ լրագրի այն մասերը, ուր գետեղված էին լինում Թիւրքիայի վերաբերեալ լուրեր և կամ տեղական թղթակցութիւններ Թիւրքահայաստանի որևէ կէտից կամ Կ. Պոլսից։

«Մշակը» վառ պահեց ինձանում այն սէրը, որ առ հասարակ ամեն ոք ունենում է դէպի իր ծննդավայրը։ Բացի դրանից՝ նա եղաւ իմ առաջին ուսուցիչը ռուսահայ լեզուն ինձ ընտելացնող և իւրացնել տուող։

Ճիշդ է, ես երկրում մէկ-մէկ կարդում էի ռուսահայոց լեզուով զանազան գրքեր՝ թէ թարգմանական և թէ ինքնուրոյն, բայց դժուարանում էի միանգամից և հեշտութեամբ իւրացնել կարդացածս։ «Մշակի» դերը այդ տեսակէտից չափազանց մեծ է եղել իմ վերաբերմամբ։

Եւ ես այժմ «Մշակին» եմ պարտական, որ իմ մէջ չէ բթացել, վառ է մնացել դէպի իմ ծննդավայրն ունեցածս սէրը, «Մշակին» եմ պարտական, որ ես այսօր կարողացել եմ ռուսահայ լեզուն իւրացնել և այդպիսով հնար ունենալ կովկասեան հայ հեղինակների երկերին ծանօթանալու, ինչպէս և մասամբ ռուսական գրականութեան մասին գաղափար ունենալու՝ դարձեալ շնորհիւ ռուսահայ թարգմանութիւնների։

Երախտապարտ եմ «Մշակի»-ս, որ նա, դուցէ և ինքն առանց զգալու, միջոց տուեց ինձ ընդլայնելու իմ մտաւոր հորիզոնը։

Վահան Հիւսքարեան

Խարբերդ (Թիւրքիա)

ՍԿԶԲՆԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԻՑ

—

Ցիշում եմ, «Մշակի» հրատարակվելը 1872 թ. չափազանց մեծ ուրախութիւն և հետաքրքրութիւն պատճառեց Ալէքսանդրօպոլում։ Լրագրի համարները ձեռքից ձեռք էին խլվում, և ամենքն էլ հետաքրքրութեամբ կարդում։ Բացի խմբագրի առաջնորդող յօդուածներից, գեղեցիկ և հիանալի էին նոյնպէս Պարիզից՝ Ցարոյի և Պարսկաստանից՝ Բաքվի գրած նամակները։

Ես էլ թէև պատանի հասակում էի, սակայն իսկոյն սկսեցի թղթակցել «Մշակին» և համբաւ Ալէքսանդրօպոլից «Մշակին» առաջին թղթակցողը ես եմ եղել։

Ո՞վ կարող է ուրանալ, որ «Մշակը», որպէս մի շկոլա, կրթեց և պատրաստեց շատ և շատ սերունդներ և ընթերցասիրութիւն տարածեց հասարակութեան մէջ։

Ուստի՝ շնորհաւորելով «Մշակի» հրատարակութեան 40-ամեակը, ցանկանում եմ նրան երկար և երկար կեանք և յարատևութիւն։

Գէորգ Ղասապեան

Թիֆլիս

ԻՄ ԴՊՐՈՑԸ

—

Ճիշդ չեմ յիշում՝ 1881 թէ 1882 թուականն էր, երբ ես մէկ-մէկ անգամ «Մշակ» էի առնում և կարդում։

Ես իմ եօթ տարեկանիցս սկսած մինչև 12 տարեկան հասակս հազիւ 10 կամ 15 ամիս էի դպրոցի երես տեսել, այն էլ տէր-թօզիկեան դպրոցի։ Երբ 12 տարիս լրացաւ կամ մի քիչ էլ անցաւ, գոյութեան պահանջը ստիպեց ինձ պանդխտութեան ցուլը ձեռք առնել և մեկնել դէպի օտարութիւն։

1872 թ. արդէն Թիֆլիսումն էի։

Ուրեմն 1882 թուականներից սկսած՝ «Մշակը» ձեռքիս բռնեց և ինձ տարաւ իր դպրոցը։ «Մշակը» հղաւ իմ ուսուցիչն ու դաստիարակը, և «Մշակին» եմ պարտական, եթէ այսօր մի քիչ պարզ գրել և կարդալ կարող եմ։

Հանգիստ «Մշակի» հիմնադիր Գր. Արծրունու ոսկորներին, և կեցցեն նրա թողած գործը արժանաւորապէս շարունակող և հետևող քաջ զինուորներն ու աշխատակիցները։

Շնորհաւորում եմ «Մշակի» 40-ամեայ յօբելեանը և ցանկանում «Մշակին» ու նրա անվեհեր դրօշակիրներին դարձեալ տօնել ազգամաթիւ երկարատև 40 ամեայ յօբելեաններ՝ խմբագրական ծանր լուծը իրանց ուսերի վրա տանելով։

Կեցցեն «Մշակի» քաջ զինուորներն և աշխատակիցները։ Յովհ. Կապլանեան

Թիֆլիս

«ՄՇԱԿԻ» 40-ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

Երբ ես դեռ սովորում էի Շամախու քաղաքային ուսումնարանում, ուսումնարանի վերատեսուչ հանգուցեալ Բ. Փիրբուդաղեանը ստանում էր «Մշակ» լրագիրը։

Նա երբեմն նիրկայ էր գտնվում հայոց լեզուի դասերին, ունենալով իր հետ շատ անգամ «Մշակի համարները։ Իր մոռացկոտութեան շնորհիւ՝ «Մշակի» համարները թողնում էր երբեմն ուսումնարանի գրասեղանի վրա։

Դէպքից օգտվելով, վերցնում էի և դասամիջոցի ժամանակ կարդում։ Այդպիսով համակրեցի «Մշակը» և 1885 թուականից, հէնց ուսումնարանում, որպէս բաժանորդ ինքս ստացայ։

Առանձին ուշադրութեամբ կարդում էի Արծրունու առաջնորդողներն ու Ասիացու ֆէլիէտօնները։ Այժմ էլ չեմ մոռանում Ասիացու այն ֆէլիէտօնը, որով նա խորհուրդ էր տալիս ժամանակակից մի քանի գործիչներին՝ նաւով ճանապարհորդելու, որպէս զի փոքր ինչ համեստանան ու զգան իրանց ոչնչութիւնը՝ տեսնելով անեզր ծովի խրոխտացող ալիքները։

Զնչին բացառութեամբ, 28 տարի է որ շարունակ կարդում եմ «Մշակ»։

Նա եղել է իմ ուսուցիչը, ուղեցոյցն ու իմ ամենամտերիմ ու անկեղծ բարեկամը կեանքիս ծանր րոպէներում։

Շնորհաւորելով «Մշակի» 40-ամեայ տարեդարձը, ցանկանում եմ նրան կատարեալ աջողութիւն ու յարատևութիւն։

Հիմնադիր Գրիգոր Արծրունու յիշատակը անմոռաց կը մնայ իւրաքանչիւր հայի սրտում։

Այժմեան ղեկավարներին ցանկանում եմ տոկունութիւն ու եռանդ՝ շարունակելու իրանց փշոտ ճանապարհը՝ կանգ չառնելով ոչ մի խոչընդոտի առաջ։ Իսկ «Մշակի» 40-ամեայ տարեդարձը տօնելու առիթով կրոկացող բաներին յիշեցնում եմ, որ փիղն իր ճանապարհը կը գնայ, միայն քոթոթների հաչոցը կը մնայ։

Սաղիան Ցարութիւն Զաքարեան

ԻՄ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

—

«Մշակի» 40-ամեակը լրացած լինելով՝ հազարաւոր բերաններից շնորհաւորական խօսք է դուրս թռչում։ Ես ևս, որպէս երկար տարիներ հետաքրքրվող՝ «Մշակով», կամենում եմ իմ ձայնը միացնել մեր սիրելի թերթի 40-ամեակը շնորհաւորողների ժողովանքներին, ցանկանալով նրան առաջադիմութիւն և երկար կեանք։

«Մշակի» ներկայ յօբելեանական տարվայ նախօրեակում բարոյական պարտ ունեն արտայայտելու թերթի վերաբերմամբ մասնաւորաբար նրանք, որոնք, ինձ նման, գիտեն շարունակ լուռ կարդալ օրվայ թերթը, սպասելով որ նրա հետևեալ համարը ստանան՝ դարձեալ նոյնը անելու համար։

Արդ՝ ես էլ իմ բարոյական պարտքս ցանկանում եմ կատարած լինել «Մշակի», վերաբերմամբ պատմելով ընթերցողներին թէ ի՞նչպէս եղաւ, որ ես ծանօթացայ լրագրին, որը յետագայում ինձ համար պահանջ դարձաւ այնպէս, ինչպէս հացն ու ջուրը։

Մօրից զրկված մի որբ էի, երբ հէնց փոքր հասակումս ստիպված եղայ դիմել պանդխտութեան։ Քիչ-շատ ծանօթ էի գրել-կարդալուն։ Եւ որովհետև չափազանց մեծ սէր և անդիմադրելի պահանջ էի զգում դէպի ընթերցանութիւնը, բայց խիստ վախենում էի իմ անուս տէրերի կշտամբանքից,—որոնք, ի դէպ է ասել, հէնց որ տեսնում էին ձեռքիս գիրք կամ լրագիր, սկսում էին ծաղրի ու նախատինքի առարկայ դարձնել ինձ,—ուստի գիշերները անկողնումս պառկած ժամանակ միայն հնար էի ունենում դէսից-դէնից ձեռք անց կացրած որևէ գիրք կամ լրագիր կարդալու։

Ութսունական թուականներումն էինք։ Մեր հարևան խանութպանները ստանում էին զանազան թերթեր, ինչպէս՝ օրինակ՝ «Մշակ», «Նոր-Դար», «Արձագանք» և այլն, և իրանց խանութների առաջ նստած՝ բարձրաձայն կարդալով՝ սկսում էին վիճաբանել իրար հետ։ Նրանց այդպէս ազատ կարդալն ու վիճաբանելը տեսնելով՝ սիրտս տրորվում էր և երանի էի տալիս, որ ազատ-համարձակ կարողանում էին լրագիր ստանալ, կարդալ և վիճաբանել։

Իմ ձեռքս ընկած թերթերը սկզբում կարդում էի անխիթար։ Բայց ահա հետզհետէ սկսեցին իմ ուշն իրանց վրա դարձնել «Մշակի» առաջնորդողները, որոնց գրողը՝ կարծես՝ ձեռքիս բռնած քաշում էր՝ ասելով. «Զարթի՛ր քնից, վեր կաց. կեանքը աշխատութիւն է պահանջում»։

Պիտի այստեղ արձանագրեմ և այն փաստը, որ լրագրական ընթերցանութեանս այդ նախնական շրջանում ինձ մեծապէս օգնել է Յովսէփեանը, որ սիրայօժարօրէն տրամադրում էր ինձ «Մշակի» իր ստացած հատորները, թէև ինքս անձամբ տեսնում էի, որ նոյն անձը «Մշակի» համարները մերժում էր տալ իր հարևան խանութպաններին, որոնք գիմում էին նրան, օգտվելու նրա ստացած թերթի համարներից, շատ դառն կերպով նկատելով նրանց, որ վատ կը սովորեն, ձրիակերութեան կընտելանան. աւելի լաւ է՝ ինքներն իրանց փողով ստանան «Մշակ»։

Այդ գողէ-գող ընթերցանութիւնը դարձաւ իմ ուսման սկիզբը, և յետագայում ես, իմ համեստ բիւջէից կրճատելով անձնական այլևայլ՝ թէև ոչ-աւելորդ՝ ծախսերս, սկսեցի «Մշակի» երդուեալ բաժանորդներից մէկը և հետևաբար ընթերցողը դառնալ։ Ու ահա քսան տարուց աւելի է, ինչ ստանում եմ «Մշակի» համարներն անընդհատ, որոնք իմ հարազատ ու մտերիմ ընկերներն են հանդիսանում իմ կեանքի թէ ուրախ և թէ տխուր շրջաններում։ «Մշակի» ընթերցումն այժմ ինձ համար հանդիսանում է իմ կեանքի այնպիսի անհրաժեշտ պահանջներից մէնը, որպիսիք են հացն ու ջուրը, առանց որոնց անկարելի է ապրել։

Իմ խորին յարգանքը թանգագին «Մշակի» հիմնադիր Գր. Արծրունու յիշատակին։ Փառք և պատիւ մեր ամենաժողովրդական, խոհեմ, անաչառ ու հեռատես թերթի գոյութեան պաշտպան և շարունակող անձանց։

Բախշի Միրզայեան

Զաքաթալա

ԻՆՉ Է «ՄՇԱԿԸ»

—

«Մշակն» հայ ժողովրդի լաւագոյն իդեալների, գեղեցիկ ակնկալութիւնների ստեղծագործութիւնն է. ով ձգել է իր լուման այդ ստեղծագործութեան կերտուածի մէջ, նա ունի յօբելեանական բաժին, ապա ուրեմն պէտք է ուրախանայ և ողջունէ այդ 40-ամեայ յօբելեանը, պէտք է ընդ առաջ գնայ այդ տօնը ձեռնարկողներին, պէտք է աշխատակցէ նրանց և նպաստէ յօբելեանի աջողութեանը։

(«Մշակ» № 5)

Դպրոցական կեանքից զրկված՝ բայց և այնպէս այսօր եթէ ես փոքր-ինչ կարդալ-գրել գիտեմ, այդ մասին ես պարտական եմ՝ նախ Ս. Նազարեանի «Հանդէս նոր Հայախօսութեան»-ին և ապա գլխաւորապէս անմոռանալի Գր. Արծրունու «Մշակին», որի հրատարակման առաջին տարիներում տպագրվել են իմ մի քանի թղթակցութիւններն իսկական, «Կայծակ», «Օտարական» ու «Շամ» կնքանունների։

Իսկ մեծ խմբագրի հետ ծանօթանալու և նրանից հիւրասիրվելու՝ ինձ համար խիստ թանգագին օրն ես յաւիտեան չեմ մոռանայ, չեմ մոռանայ Արծրունուն իբրև եղակի մի մարդու, հաստատամիտ ու անվեհեր գաղափարականի, անկաշառ գործչի, հեռատես հրապարակախօսի և, վերջապէս, իբրև անարիւն իդէալական նահատակի, որն իր չարքաշ կեանքից յետոյ՝ թողեց մեզ իբրև ժառանգութիւն 400 պսակ և մի օրգան, մի անմահ դրօշակ՝ որի նշանաբան է «Առաջադիմութիւն»։

Արդ, այսօր՝ այդ առաջադիմութեան դրօշակի ծածանման 40-ամեայ տարեդարձին՝ տօնելով առաջնեկ անխոնջ «Մշակի» փառաւոր յաղթանակը՝ մենք պէտք է համոզվենք, որ արդարև «Գիտնականի թանաքն ու նահատակի արիւնը միևնոյն գինն ունեն»։

Ապա ուրեմն փառք և պատիւ առաջադիմութեան անարիւն նահատակին ու նրա ցանկալի գործի ղեկավարներին։

Երևան Գեւորգ Փարսադանեան

«ՄՇԱԿԻ» 40-ԱՄԵԱԿԻՆ

—

19... թիւն էր։ Տակաւին Ներսիսեան դպրոցի աշակերտ էի։ Շատ-շատերից էի լսել և բաւական թւով գրքեր կարդացել Գր. Արծրունու մասին, բայց դեռ չէի ըմբռնել նրա մեծութիւնը։

Գրականութեան ուսուցիչը Արծրունու մասին դասախօսելիս ի միջի այլոց ասաց. «Զը լինէր Արծրունին, դուցէ չունենայինք և Րաֆֆիի նման մի մեծ հեղինակ. Րաֆֆին խթան տուողը Արծրունին է եղել»։

Զը գիտեմ ինչու միմիայն այդ ժամանակ կարողացայ հասկանալ Արծրունու մեծութիւնը։ Ուսուցչի վերոյիշեալ բառերը մինչև այժմս էլ պարզ հնչվում են ականջիս։

Այդ օրից դարձայ Արծրունու յիշատակը յարգող և նրա գաղափարները հայութեան ականջին հնչեցնող «Մշակի» հետևող։

Արծրունին մեռաւ, բայց թողեց յիշատակի արժանի կոթող, որի միջոցով 40 տարուց ի վեր արծարծվում են հրա վեհ, առողջ և վսեմ գաղափարները։

Այժմս, երբ կանգնած ենք այս մեծ համազգային յօբելեանի հանդէպ, գալիս եմ շնորհաւորելու «Մշակի» 40-ամեակը։

Ցուսանք, որ այս մեծ տօնը արձագանք կը գտնի ամեն մի հայի սրտում, և մաղթենք, որ դեռ երկար տարիներ, դարեր կանգուն մնայ «Մշակ» սրաթերթը։

Ուրեմն յարգանք Արծրունու յիշատակին և ողջոյն քեզ, տարիքով ծերունի, բայց գործունէութեամբ տակաւին երիտասարդ անխոնջ «Մշակ»։ Կ. Վարդանեան

Սօչի

ԼԱՒ Է ՈՒՇ, ՔԱՆ ԵՐԲԷՔ

—

Ես, որ 40 տարի շարունակ եղել եմ աշակերտ «Մշակի» դրօշակի և շկոլայի, առաջինը պիտի լինէի շնորհաւորողը մեր սիրելի թերթի 40-ամեայ յօբելեանը, բայց իմ հիւանդութիւնը, որը ստիպեց ինձ անկողնից չը հեռանալ, պատճառ եղաւ իմ պարտականութիւնը ժամանակին չը կատարելուս։

Այժմ, թէև մի քիչ ուշ, գալիս եմ յայտնելու իմ խորին յարգանքը «Մշակի» բազմաչարչար և արի աշխատող, իմ յարգելի վարժապետ հանգուցեալ Գր. Արծրունու փոխանորդ Ալ. Քալանթարին։

Ես եղել եմ մի որբ և ծայրայեղ աղքատ երեխայ և չեմ ունեցել միջոց մի որևիցէ ուսումնարան մտնելու, մնացել եմ զրկված ուսումից, բայց և այնպէս 1872 թ-ին, երբ հրատարակվեց «Մշակը», ես բարի համարեցի մտնել «Մշակի» շկոլան և ունենալ Գրիգոր Արծրունու պէս մի վարժապետ, շարունակեցի մինչև այժմս և պիտի մնամ մինչև մահս «Մշակի» հետևող։ «Մշակը» դարձել է ինձ և իմ ընտանիքի համար ամենաանհրաժեշտ պահանջ, և այսպէս լինելով՝ «Մշակի» հետ կապված կրթվում են իմ երեխաներս հայ իրականութեան մէջ։ Ես չեմ կարողանում արտայայտել իմ միտքը ընթերցող հասարակութեանը, որ տեսնէ, թէ որքան օգուտ է բերել «Մշակը» իր խելացի առաջնորդողներով։

Ես 40 տարի է, ինչ գտնվում եմ Ռուսաստանում, այն է՝ Հիւսիսային Կովկասում, շրջապատված զանազան ազգերով, բայց ստանալով «Մշակը»՝ միշտ մնացել եմ հոգով հայ։ Ես հրճվում եմ, երբ երեխաներս կարդում են «Մշակը» և հետաքրքրվում են ազգային հարցերով։ Այս ամենը արդիւնք է «Մշակի» արիաբան աշխատութեան։ «Մշակի» սերմանած հատիկները սկսել են ամենալաւ պտուղներ տալ, ուստի ես և իմ բոլոր ընտանիքս բարեմաղթում ենք առ Աստուած, որ «Մշակը» մնայ հաստատ շատ և շատ տարիներ և տեսնէ շատ յօբելեաններ։

Ցանկանում եմ «Մշակի» ներկայ խմբագրական կազմին և նրա աշխատակիցներին առողջութիւն ու երկար կեանք, որպէսզի նրանք կարողանան առաջ տանել իրանց մեծ կուլտուրական ծանր լուծը յօգուտ և ի փառս հայ ժողովրդի։

Մենք, Ռուսաստանի խորքերում ապրող հայերս, ամենաջերմ ու լաւագոյն զգացումներով կապված ենք մեր պաշտելի «Մշակին» և կը մնանք այդպէս շարունակ։

Կեցցեն «Մշակն» ու նրա անվեհեր դրօշակակիր Ալ. Քալանթարը, ինչպէս և նրա հաւատարիմ աջակից-ընկերներ Հ. Առաքելեանն ու Ց. Տէր-Մարկոսեանը։

«Մշակի» հարազատ աշակերտ՝

Թէոս Եաղուբեան

Վլադիմիրովկա

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔՆԵՐ

—

Բաշտ, 5 փետրվարի

Շնորհաւորում եմ «Մշակի» գործունէութեան 40-ամեակը։

Նա իր գործունէութեան ընթացքում միշտ էլ փառաւոր տարաւ տանջվածին, հարստահարվածին պաշտպանող իր դրօշակը։

Նա հայ խոպան դաշտում աշխատեց և բերքի դարձրեց այն։ Նա հայ տիրացուներին լրագիր սիրել տուեց և պայքարեց երկար ժամանակ խաւարի երկրպագուների դէմ։

Իսկ այս վերջին տարիները նա միակը եղաւ, որ բացեց հայ մասսայի աչքը և ցոյց տուեց նրան առաջնորդող կեղծ ազգասէրներին։

Նա միակն եղաւ, որ պատռեց ամբոխավարների, խուժանապետների, զուլումբարների, հայ վամպիրների դիմակը։ Ցոյս ունենք, որ նա տասնի շատ 40-ամեակներ։ Փառք և պատիւ «Մշակին» և իր ղեկավարներին։

Ի. Հովուեանց

Խանքենդ, 3 փետրվարի

Շնորհաւորում ենք բազմաչարչար «Մշակի» 40-ամեայ պանծալի յօբելեանը, այն «Մշակի», որ իր 40-ամեայ գոյութեան շրջանում հեռու է վանել հասարակական-գրական և այլ կուլտուրական ասպարէզից ազդակործան, վնասակար տարրերին և իր կոչման բարձրութեան վրա է պահել մամուլի սուրբ դրօշակը։

«Մշակը» քառասուն երկար և ձիգ տարիներ կանգ չէ առել ոչ մի խոչընդոտի առաջ, այլ անվհատ հարթել է փշով և տատասկով ծածկված անանցանելի ճանապարհները և ուղեցոյց աստղի նման առաջնորդել է խաւարում խարխափողներին դէպի լոյս։

Ուստի, համակված երախտագիտական անկեղծ զգացումով, ցանկանում ենք «Մշակին» երկար օրեր և ձեզ, «Մշակի» ներկայ ղեկավարներդ, ոյժ և կարողութիւն՝ առաջ տանելու ձեր բեղմնաւոր գործունէութիւնը։

Ասլան Ասլանեան
Միխայիլ Փարսադանեան
Աթանէս Աթայեան

Թիֆլիս, 28 յունվարի

Շատ բարձր գնահատելով «Մշակ» լրագրի և նրա խմբագրական կազմի՝ հանրութեան մատուցած մտաւորական և կուլտուրական անգնահատելի ծառայութիւնները, թերթի 40-ամեայ ձիգ ժամանակաշրջանում գործ դրած յամառ աշխատանքը յօգուտ ամեն դասակարգի բարօրութեան և բարձրացման, սրտի զեղուն և թաթախուն խանդավառութեամբ շնորհաւորում եմ այդ բեղմնաւոր 40-ամեակը։

Շնորհաւորում եմ խորին ու արօրը ժրաջան «Մշակի», որով ակօսել է նա հայ խոպանացած միտքը և մտաւորական աշխարհին տուել է մեծ ասպարէզ իր հիւրընկալ էջերում։

Ցանկանք և բարեմաղթենք, որ աւելի վեհ տոկունութեամբ կրէ այն խաչ-դրօշակը և աւելի բարձր պահէ նրա նշանակութիւնը, որի վրա արդէն դրոշմված է՝ «աշխատանք և գործ. առաջ, առաջ դէպ բարին, ազնիւն ու գեղեցիկը»։ Գ. Շէրենց

Մօզդոկ, 4 փետրվարի

Ինձ ևս թոյլ տուէք՝ զգացված սրտով շնորհաւորելու իմ սիրած «Մշակի» 40-ամեակը. նրան, այն լուսատու ջահին, որ քառասուն տարի դիմացաւ ահեղ փոթորիկների առաջ և չը նսեմացրեց իր լոյսը, սփռեց և լուսաւորեց խեղճ շինականի խաւար միտքը։

Մաղթում եմ «Մշակի» ներկայ ղեկավարներին էլի աւելի ոյժ և կարողութիւն, որ կարողանան բարձր և անշեղ պահել նրա երջանկայիշատակ հիմնադիր Գրիգոր Արծրունու բարձրացրած սուրբ դրօշակը. և ինչ եռանդով որ քառասուն տարի խմբվել են սուրբ գործի շուրջը, նոյն եռանդով շրջապատեն և այժմս, առաջ տանելու հիմնադրի սկսած բեղմնաւոր գործունէութեան շարունակութիւնը։

Վարդան Վարդանե..նց

Ասխարադ, 31 յունվարի

Ի նկատի ունենալով պատւական «Մշակի» փառաւոր անցեալը ընդհանրապէս և մանաւանդ վերջին մի քանի տարիների ընթացքում բռնած ուղղութիւնը և գործունէութիւնը՝ յօգուտ մեր ցաւատանջ ժողովրդի մասնաւորապէս (գործութիւն, որ արտայայտվեց «Մշակի» բաց-ճակատ ու անվերապահ՝ հերքուլէսեան մարանչումով ընդդէմ ազգային ցեցերի), այսու թոյլ տուէք նուաստիս անկեղծ սրտի խորին զգացմունքով շնորհաւորելու «Մշակի» 40-ամեակը, ցանկանալով աջողութիւն և յարատևութիւն անշեղ առաջ ընթանալու։

Ղ. Ա. Խաչատրեան

Ղզլը-Արվադ, 9 փետրվարի

Որպէս «Մշակի» բազմաթիւ ընթերցողներից և համակրողներից մէկը, ես ևս պարտք եմ համարում ողջունել և շնորհաւորել 40-ամեայ գործունէութիւնը մի թերթի, որը առաջինը քարոզեց և պաշտպանեց հայ կնոջ ազատագրութիւնը և ուղեցոյց հանդիսացաւ մեր ազգի կանանց դէպի լոյս, կրթութիւն և ազգային պարտաճանաչութիւն։

Մաղթում եմ «Մշակի» ղեկավարներիդ կորով և եռանդ՝ այսուհետև ևս բարձր ի գլուխ ծածանեցնել գաղափարական մեծ դրօշակը, որը հայուհիներիս միշտ ոգևորում է դէպի գիտութիւն և աշխատանք։

Երախտապարտ եմ «Մշակին», որը մեծ վարկ է տուել իմ ինքնազարգացմանը։

Բազում տարիներ անխոնջ գործիչներիդ։

Օրիորդ Սաթենիկ

Սկօբելեվ (Ֆերգ. շրջ.), 1 փետրվարի

Ցարգանքի ու համակրանքի խորին զգացմունքով շնորհաւորում եմ «Մշակի» 40-ամեայ բեղմնաւոր գործունէութեան յօբելեանը։ Անկեղծօրէն ցանկանում եմ նրան շատ տարիներ, և եռանդ՝ «Մշակի» բոլոր անաչառ աշխատակիցներին։

Խորին յարգանքս ներկայ ղեկավարներին։

Ս. Միքայէլեան

Զաքաթալա, 8 փետրվարի

Այսօր միայն հնարաւորութիւն ունեմ ի հեռուստ շնորհաւորելու «Մշակի» 40-ամեայ գոյութիւնը և մաղթելու ի սրտէ նրան երկարամեայ կեանք, իսկ ներկայ յարգելի ղեկավար-խմբագիրներին կատարեալ աջողութիւն՝ իրանց փայփայած սրբազան գաղափարները ներշնչելու հայ ժողովրդի խոպանացած սրտերին։

Այո, այսօր ես ևս՝ իբրև վաղեմի բարեկամ «Մշակի» ու երկարամեայ նուաստ թղթակից-աշխատակից՝ գալիս եմ ձեզ հետ ուրախանալու այս նշանակալից օրը հանուր հայութեան համար։

Կեցցէ «Մշակը», կեցցեն նրա քրտնաջան խմբագիրներն ու աշխատակիցները։

Աստ. Բէկ-Յովսէփեան

Աստրախան, 8 փետրվարի

Սրտի բերկրութեամբ շնորհաւորում եմ «Մշակ» լրագրի 40-ամեակը, նոյնպէս ցանկանում եմ շատ 40-ամեակներ տօնելու. յայտնում եմ խորին շնորհակալութիւնս «Մշակի» աշխատակիցներին, որոնք կռուում են խաւարի դէմ։ Ղևոնդ Բաբայան

Բալախանի, 10 փետրվարի

40 երկար ու ձիգ տարիներ հերկել հայ խոպան միտքը, կռուելով մութ տարրերի կազմած անլուր ինտրիգների դէմ՝ առանց մազաչափ յուսահատվելու, դա միայն նա կարող է անել, ով իր միսսիայի սրբութեանը խորապէս գիտակցում է։ Եւ «Մշակի» գիտակցական 40-ամեայ գործունէութիւնն այն արդիւնքը տուեց, որ այսօր մենք, մասնաւորաբար կովկասահայերս, մեր երկրի ամենակուլտուրական տարրերից մէկն ենք համարվում։

Խորին յարգանք «Մշակին», որ իր 40-ամեայ բեղմնաւոր գործունէութեամբ այսօր մեզ հայերիս դրեց մեր երկրի ազգութիւնների շարքում ամենից պատւաւոր տեղերից մէկում։ Անկեղծօրէն ուրախակից եմ «Մշակի» 40-ամեակը տօնողներին։

Մովսէս Թադէոսեան